Gemeente Drimmelen

Energie in de polder!

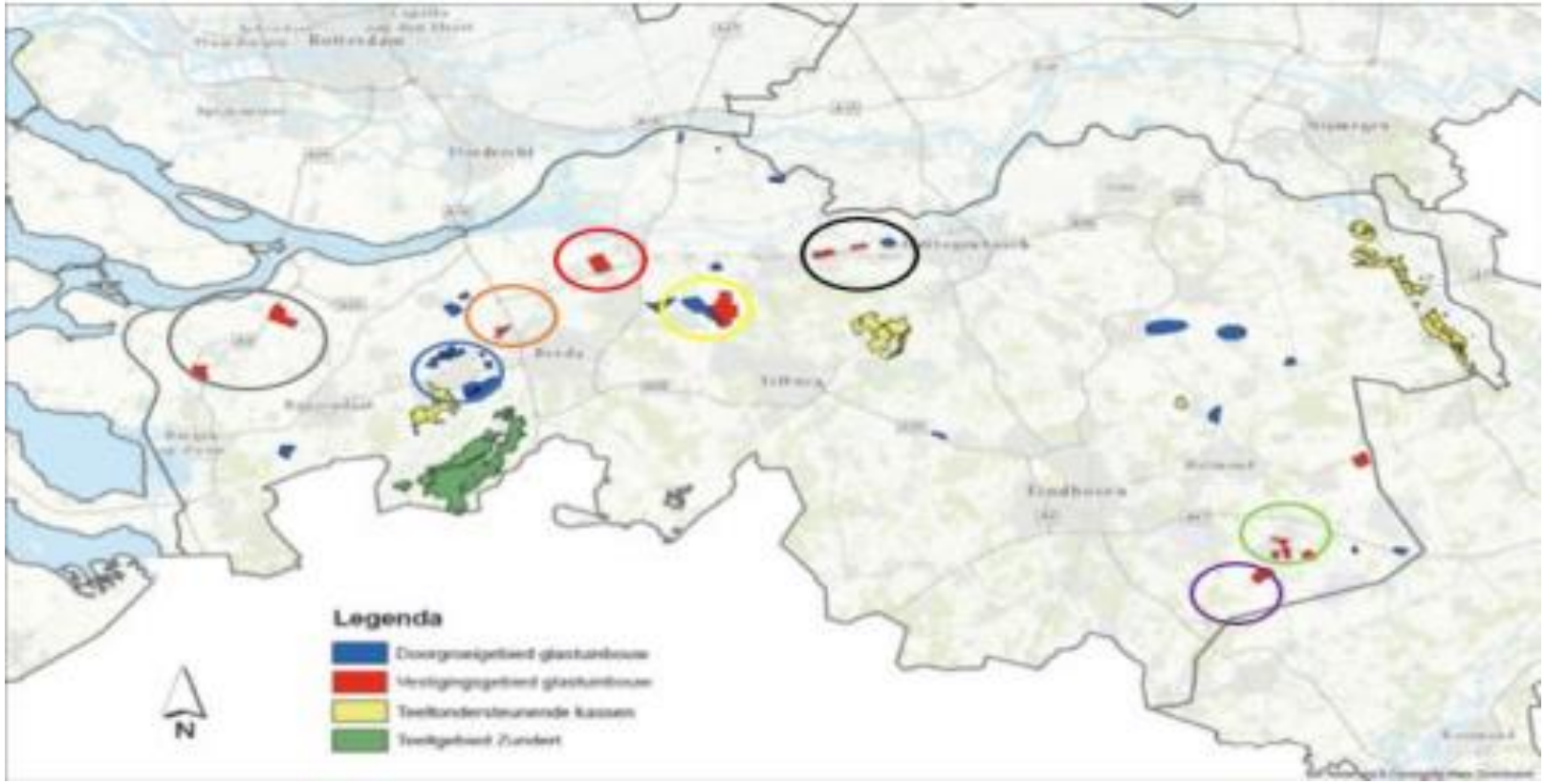
Mark Zwinkels

12 januari 2023

Agenda

- Tuinbouwgebied Made
- Tuinbouwondernemen anno 2023
- Energie Coöperatie Made
- Stand van zaken Energie
  - Restwarmte Moerdijk
  - Geothermie Made
  - Biomassacentrale
  - Retour Breda
- Toekomst

Welkom in Made

Ruim 15% van het tuinbouwareaal van Noord-Brabant

= Drimmelen	131 hectare	= Dongen	70 hectare
= Asten	138 hectare	= Heusden	97 hectare
= Someren	74 hectare	= Steenbergen	225 hectare
= Etten-Leur	74 hectare	= Breda	40 hectare

Welkom in Tuinbouwgebied Made

VLM HYDROCULTUUR

Kwekerij Meer Camp

wpk Vegetable plants

Driven Sweet Point Peppers To Discover

Batist Gerberakwekerij Westmade

Kwekerij Gebroeders Bos B.V.

BerryWorld

Beekers Berries

Kwekerij van den Heykant B.V.

Leen Middelburg Chrysanten & Zentoo

Kwekerij Van Kooten B.V.

van Marrewijk Steelhoven

VDH PLANT

COLOURS of nature

Zaans Kruid

OXIN GROWERS

Plant Research

Easy Grow bv

Komkommerkwekerij V.O.F. van Winden

Vellekoop Flowers

Hazera Seeds of Growth

de Jong tuinplanten vof

Growers vof

zentoo

Welkom in Tuinbouwgebied Made

Glastuinbouwgebied
bestaat ruim 30 jaar
132 ha
27 ondernemers

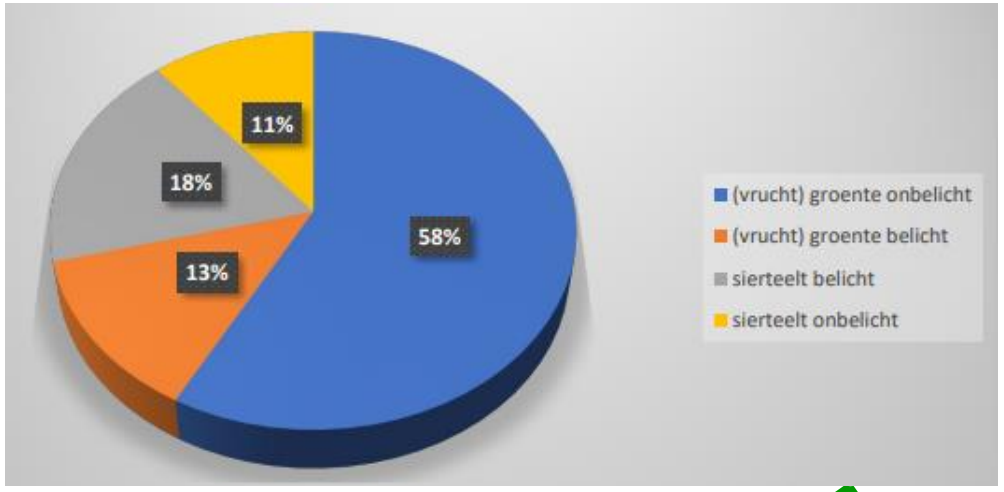
Ruim 500 vaste medewerkers
Veelvoud tijdens pieken

Energie Coöperatie Made

Welkom in Tuinbouwgebied Made

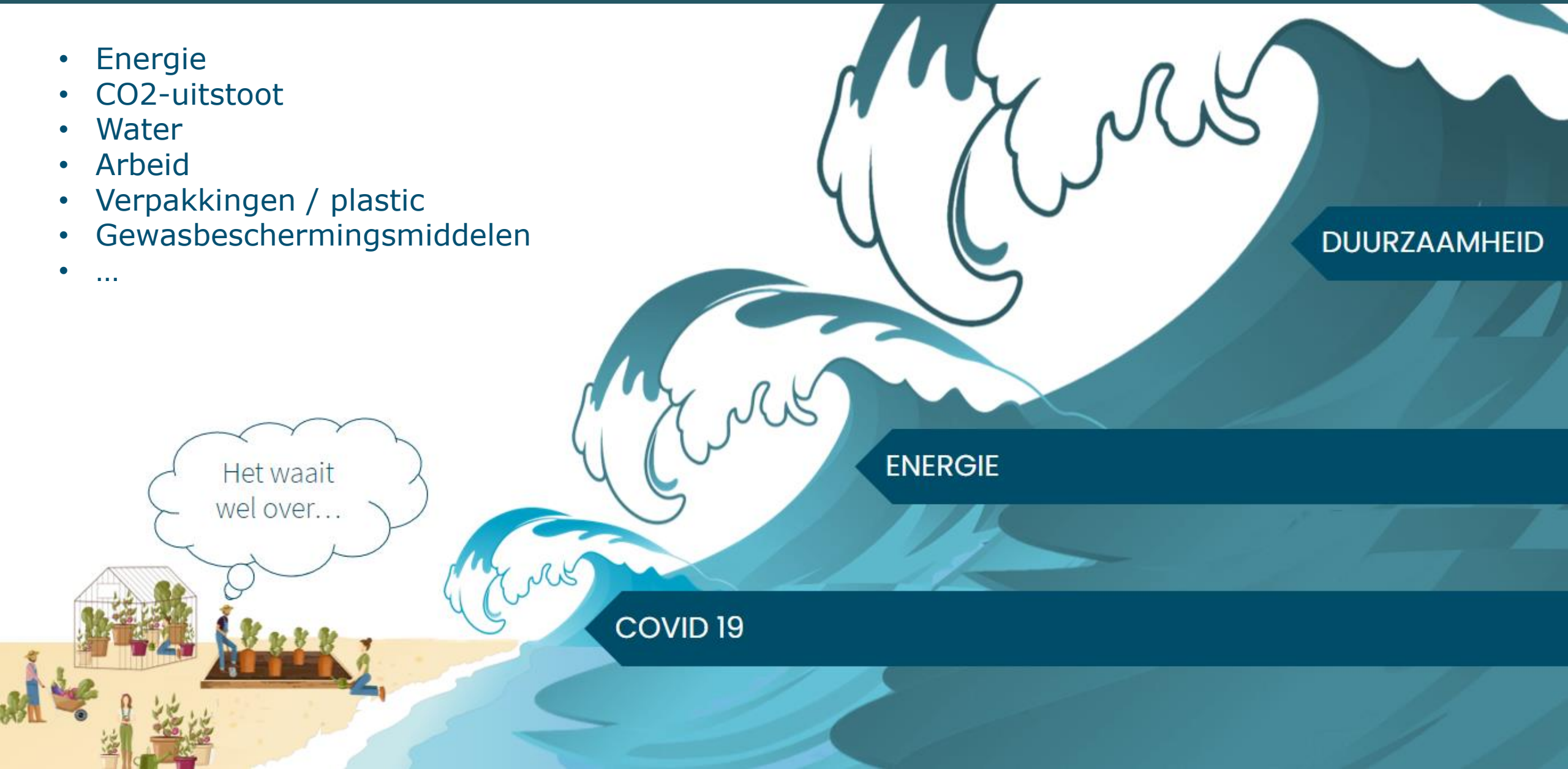

Divers gebied:
Vruchtgroenten, snijbloemen, (pot)planten, onderzoek, fruit.

Coöperatie Energie Made

Tuinbouwondernemen anno 2023

- Energie
- CO2-uitstoot
- Water
- Arbeid
- Verpakkingen / plastic
- Gewasbeschermingsmiddelen
- …

Tuinbouwondernemen anno 2023

Rabobank

- Er zijn forse regionale verschillen in de mogelijkheden voor het terugdringen van de CO2-emissies in de glastuinbouw. In gebieden met een sterk geconcentreerde glastuinbouw (zoals Zuid-Holland) is dit eenvoudiger te realiseren dan in gebieden met veel verspreide kleine … of solitair glas. Dit kan leiden tot veranderingen in de concurrentiepositie … daarmee de financierbaarheid in de diverse tuinbouw…
- De aanpak van het terugdringen … door een bedrijfsgerichte en een … bepleiten we meer aandacht voor … (ondernemers, erfbetreders, overhe…

Gebiedsgerichte aanpak

3 Gebiedsgerichte …

Verlaging van stikstofdepositie, uitspoeling van nitraat, en behoud van biodiversiteit

De belasting van de natuur door stikstof uit de lucht of uitspoeling naar grondwater en problemen met waterpeilbeheer zijn (groten)deels bedrijfsoverstijgende aangelegenheden. Ze vragen dan ook om gebiedsgerichte oplossingen, zoals bedrijfsverplaatsing en aanpassingen van het grondgebruik. Belangrijk hiervoor is een bredere benadering dan dat van het individuele bedrijf. Ondernemers kunnen via *samen…* uitruil van percelen – een ruimere vruchtwisseling (wisselteelt) realis… makkelijker geïntegreerde teelt mogelijk maken. Daarnaast is een be… aanpak met een zogenaamde 'leefgebiedbenadering' noodzakelijk v… van de biodiversiteit.

samenwerking

Samenwerking

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Gebiedsgerichte aanpak

In 2023 staat ook de gebiedsgerichte aanpak in het landelijk gebied centraal. Gebieden in Nederland verschillen enorm van elkaar en o… maa… een … biodiversiteit te halen. De aanpak is beschreven in het Nationaal Programma Landelijk Gebied en bestaat uit zowel landelijke als gebiedsgerichte maatregelen.

GREENPORTS NEDERLAND

De ambitie van Greenports Nederland is om in 2030 te beschikken over een klimaatbestendig en modern productieareaal, gericht op duurzame productie, circulaire inrichting, meer biodiversiteit en beschikbaarheid van energie en warmte, schoon water en andere productiefactoren. Eén van de rollen van de Transitietafel Ruimtelijke Inrichting is het stimu… …een gebiedsgerichte aanpak: initiatiefase.

Om de gewenste … …tuinbouwgebieden te realiseren kiest Greenports Nederland om gebiedsgericht aan de slag te gaan en ondernemers nadrukkelijker … …bij werken we in de breedte aan de ruimtelijke onderwerpen waar naast energievoorziening voor glastuinbouw, ook wa… …productiemethoden voor open teelten aan bod komen.

Size matters!

Gebiedsgericht: Waar herstructurering van gebieden veelal gepaard gaat met co… …op-een situaties, waarbij ook de timing van de verschillende partijen niet op elkaar aansluit, biedt een gebiedsgerichte aanpak de mogelijkheid o… …lijk en gedragen perspectief te schetsen.

Bottom-up: Onze visie op de ruimtelijke inrichtingsvraagstukken binnen de tuinbouw is dat deze alleen succesvol uitgevoerd kunnen worden indien ondernemers en andere grondeigenaren zich hierachter scharen. Om voldoende draagvlak, denkkracht, samenwerkingsbereidheid maar vooral energie vanuit de ondernemers binnen een gebied te ontwikkelen, moeten ondernemers geactiveerd worden. Vanuit een kleine groep ondernemers die wat willen, groeit een coalition of the willing.

Gebiedsgerichte aanpak

…r de gebiedsgerichte aanpak …kt Glastuinbouw Nederland samen met diverse …erschappen. Doel is de kwaliteit van oppervlaktewater in glastuinbouwgebieden te verbeteren door het terugdringen van lozingen die nutriënten en eventueel restanten van gewasbeschermingsmiddelen bevatten. Dit is nodig om te voldoen aan de ambities van de tweede nota duurzame gewasbescherming in 2023 en de Kader Richtlijn Water 2027. Naast het voldoen aan de wettelijke kaders is er een extra noodzaak omdat … een goede waterkwaliteit in glastuinbouwgebieden is positief voor het imago van de sector.

Glastuinbouw Nederland
morgen groeit vandaag

Inzetten op toekomstbestendige tuinbouwgebieden

Oprichting Energie Coöperatie Made

Doel: Tuinbouwgebied Made toekomstbestendig maken op het gebied van energie

Bestuur Energie Coöperatie Made

Dirk-Pieter van der Meer
Kwekerij Meercamp

Voorzitter

Remco Bos
Kwekerij Gebr. Bos

Vice voorzitter

Martien Middelburg
LMC - Zentoo

Penningmeester

Erik van der Arend
WPK

Secretaris

Gerard van den Heykant
Kwekerij van den Heykant

Bestuurslid

Energie Coöperatie Made

Huidige (energie)situatie

Koers naar klimaatneutrale glastuinbouw 2040

Nieuwsbericht | 22-04-2022 | 15:15

De glastuinbouwsector moet versneld de energietransitie door om klimaatneutraal te worden in 2040. Het kabinet presenteert daarvoor een samenhangend pakket met zowel duurzame subsidiemogelijkheden als fiscale aanpassingen die de juiste financiële prikkels creëren om te investeren in duurzame energie in plaats van aardgas. Met dit pakket ondersteunt het kabinet een versnelling ten opzichte van de afspraken uit het coalitieakkoord en de miljoenennota 2021. De voorlopige doelstelling voor de glastuinbouw in 2030 komt daarmee op een bandbreedte van 4,3 tot 4,8 Mton CO_2-equivalenten. Dit schrijft de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit vandaag in een brief aan de Tweede Kamer.

Verduurzaming tuinbouw

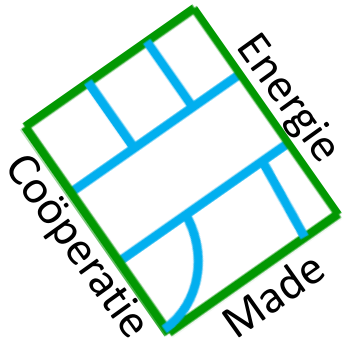

Onvoorspelbare energieprijzen

Sluiting Amercentrale 2027

Druk op beschikbaarheid alternatieve bronnen

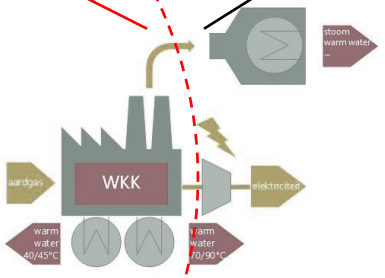
Huidige energiesituatie Made

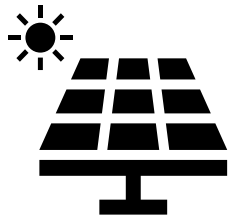
Amercentrale restwarmte

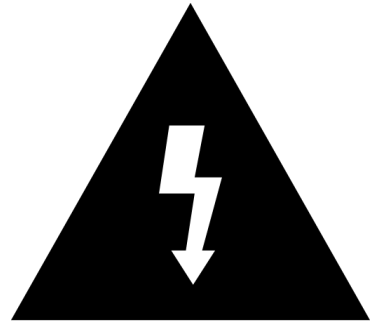
Aardgas

Warmte kracht koppeling

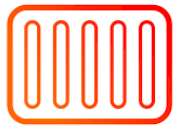
Zon

Net

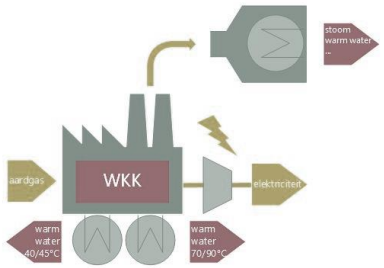
Energie Coöperatie Made

Mogelijkheden warmte & elektra

Aardgas

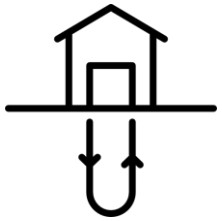

WKK

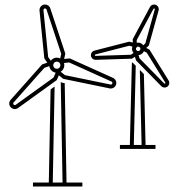

Waterstof

Geothermie

Meer opties, meer flexibiliteit
Gezamenlijk gebruik ipv individueel

Wind

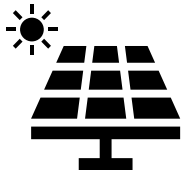
Biomassa

Restwarmte

Aquathermie

Zon

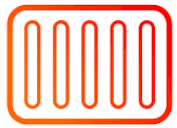

Net

Transitie noodzakelijk -> Energievisie

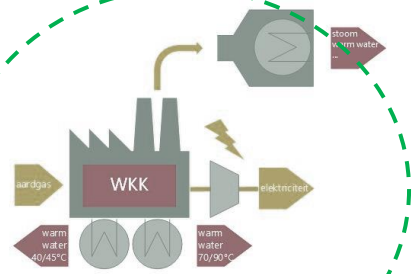

Massa's Mogelijkheden in Made?

Aardgas

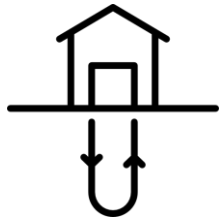

WKK

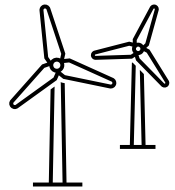

Waterstof

Geothermie

Meer opties, meer flexibiliteit
Gezamenlijk gebruik ipv individueel

Wind

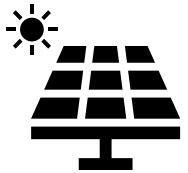
Biomassa

Restwarmte

Aquathermie

Zon

Net

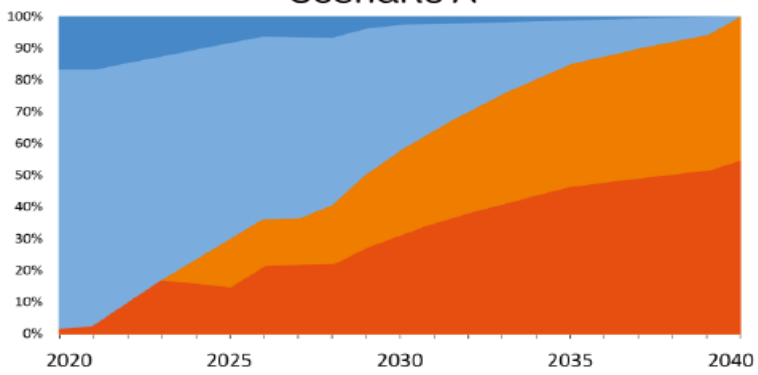
Transitie noodzakelijk -> Energievisie

Transitie naar nieuwe warmtebronnen

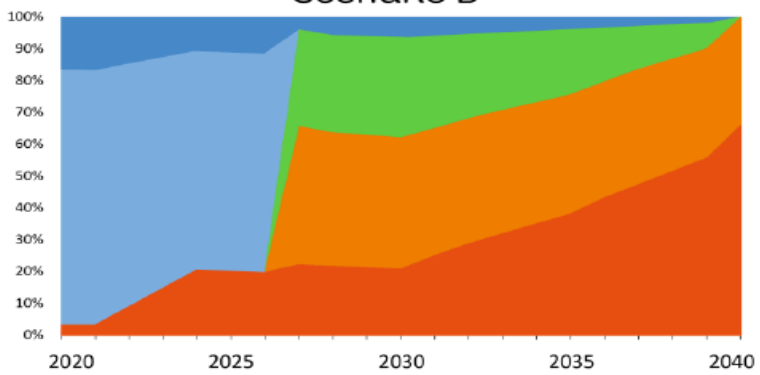
ennatuurlijk

	Scenario A	Scenario B	Scenario C
Amercentrale	Uitfaseren tot 2040	Stopt in 2027	Stopt in 2027
Centrale bronnen	Geo, eBoiler, restwarmte	Restwarmte uit industrie Moerdijk	
Lokale bronnen	Restwarmte, Bio-ketels, Geo-Plukmade, Geothermie*, RWZI, Hoog-Temp-Opslag, zon, bio	Restwarmte, Bio-ketels, Geo-Plukmade, Geothermie*, RWZI, HTO, zon, bio	Restwarmte, Bio-ketels, Geo-Plukmade, Geothermie*, RWZI, HTO, zon, bio
Afvalcentrale Moerdijk		Leiding naar Moerdijk	
Gasketels	In piek, tot 2040	In piek, tot 2040	Regelbaar t/m 2040
Risico's en randvoorwaarden	Regulering Biomassa/Geo, SDE	Regionaal plan restwarmte	Regulering gas
Betaalbaarheid	+	+	+/-
Levering glas tuinbouw	+	+	Eigen energie locatie

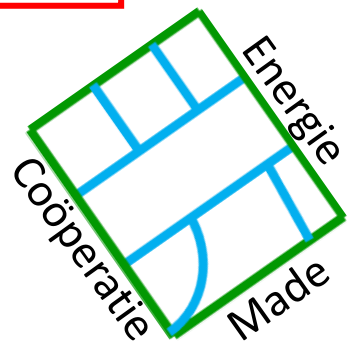
Scenario A

Scenario B

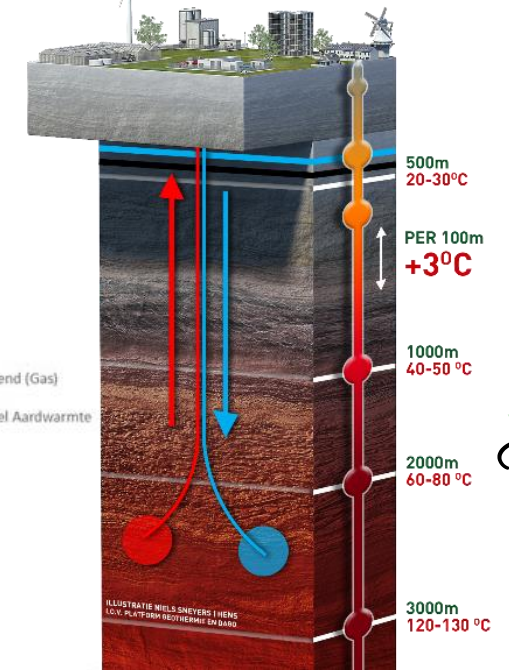

* Meerdere gec
Tilburg, Amer-l

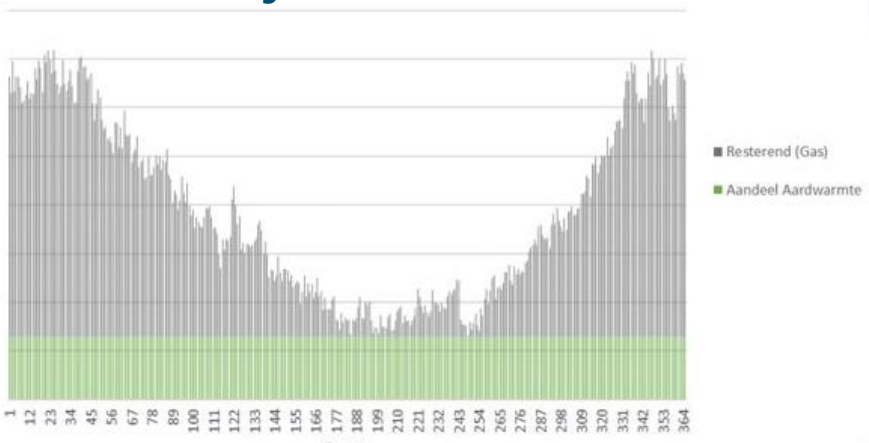

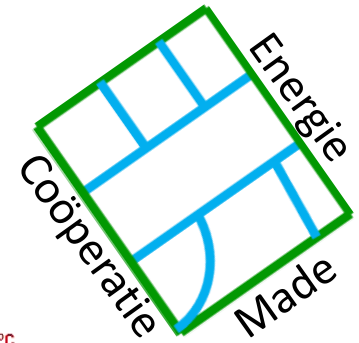
Geothermie Made

- Cruciaal geworden door wegvallen Amer
- Geothermie 15 MW (grofweg 50% van de behoefte)
- Samenwerking Coöperatie & Ennatuurlijk
- Planning: begin 2025 gereed
- Zorgt voor goede ‘baseload’ warmte
- Investering circa € 30 mio
- Ondernemers investeren zelf substantieel
- Haalbare case study
- Benodigde W-vermogen is bij elkaar gebracht
- Verplichte afname warmte gedurende 15 jaar

Mogelijke belemmeringen:
- *Technisch*
- *Financiering*
- *Vergunningen*

Restwarmte Moerdijk

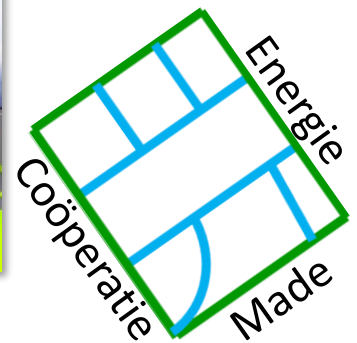
- Attero -> 23 km pijpleiding
- 150 MW warmte
- CO2 vraagstuk
- Zeker interessant, te groot voor tuinbouw alleen

Belemmeringen

- *Vertraging tot 2030 door 51% publieke handen*
- *CO2 vraagstuk*
- *Hoge investeringen > 100 mio*
- *Tuinbouw aan de laatste speen*

Biomassacentrale

- In combinatie met Geothermie
- Interessant irt CO2-behoefte
- Op korte termijn realiseerbaar
- Interessant transitiemiddel als overbrugging naar andere bronnen

Drie telers Sirjansland openen unieke biomassacentrale voor warmte én CO2

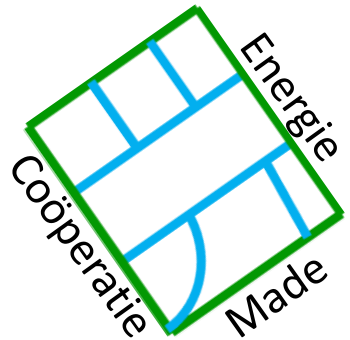
"Je moet echt een hele stoere tuinder zijn om zo'n avontuur samen aan te gaan"

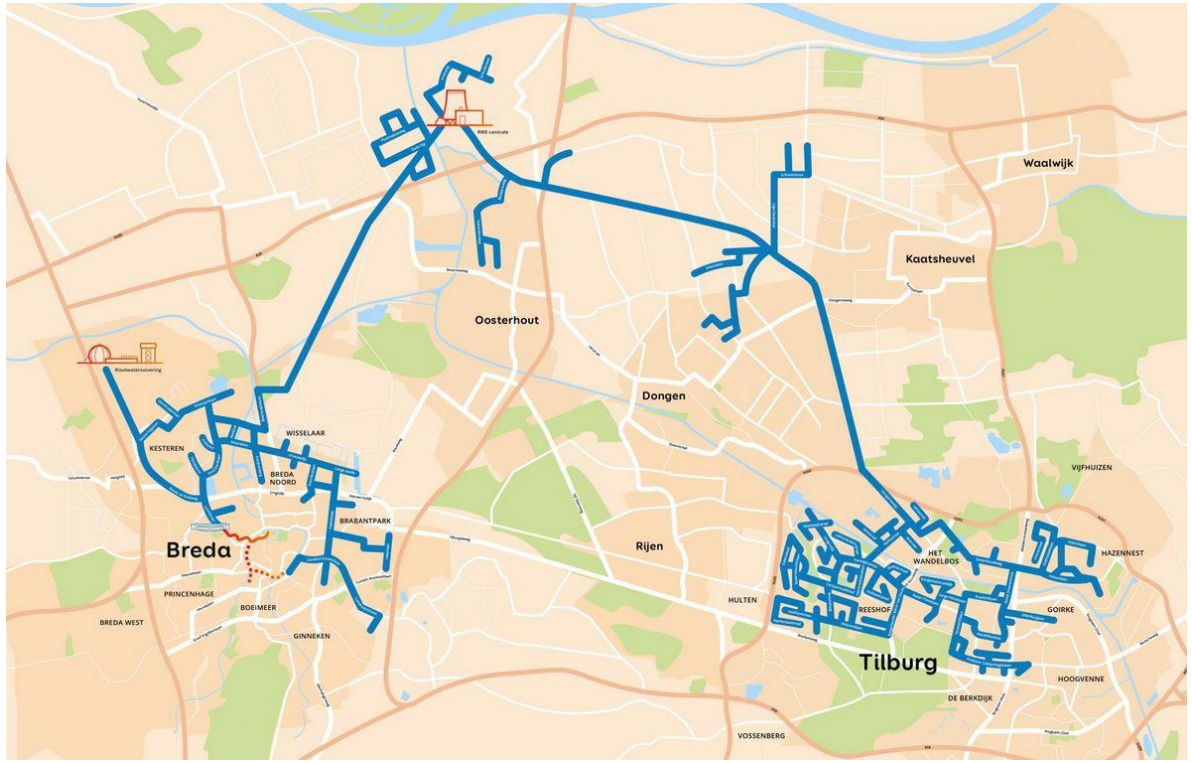

Belemmeringen:

- *Vergunning Omgevingsdienst*
- *SDE subsidie verloopt*

Inkoppeling retourleiding restwarmte Breda

- Ennatuurlijk onderzoekt deze mogelijkheid
- Retourleiding vanuit Breda met 65 graden
- Inmengstation in Plukmade
- Additionele warmteoptie, naast Geothermie

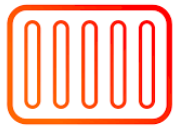

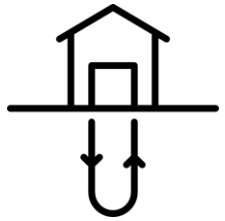

Belemmeringen:

- *Investeringen*
- *Lage temperatuur vergt investeringen voor ondernemers zonder WKK*

Energie Coöperatie Made

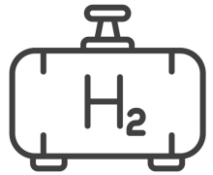
Massa's Mogelijkheden in Made

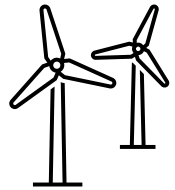
Geothermie

Aardg

Waterstof

Wind

iteit
vidueel

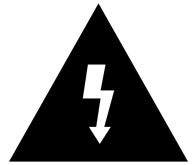
Gez

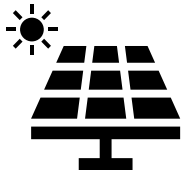
Biomassa

Restwar

Net

Zon

